Verkenning van kademuren GDK0101 (ter hoogte van Geldersekade 2-80) en GDK0201 (ter hoogte van Geldersekade 84 t/m 128)
Datum beschrijving: 21 mei 2024
Auteur: Michel van Dam
Bezoekdatum: 3 april 2024

Opmerking
Deze verkenning is gemaakt door Monumenten en Archeologie (MenA) op verzoek van het dagelijks bestuur van Stadsdeel Centrum met als doel het inventariseren van de mogelijk aanwezige monumentwaarden. Dit naar aanleiding van een aanvraag door de Vrienden Van de Amsterdamse Binnenstad (d.d. 1 februari 2024) tot aanwijzing van de westelijke kademuren van de Geldersekade (even zijde), lopend vanaf de Prins Hendrikkade tot de Nieuwmarkt. De kademuren hebben geen status en liggen binnen een Rijksbeschermd stadsgezicht. De Bantammerbrug, Brug 298, waarvan het westelijk brughoofd onderdeel uitmaakt van de voornoemde kade, heeft de status van gemeentelijk monument. Het staat onder monumentnummer 200872 ingeschreven met de volgende Redengevende Omschrijving: *Brug van belang vanwege zijn architectuurhistorische waarde; goed voorbeeld van brug in de stijl van de Amsterdamse School; van belang binnen het oeuvre van Van der Mey*. De kademuur ten noorden van de brug wordt aangeduid met GDK0101, en het gedeelte ten zuiden van de brug met GDK0201. NB. De uitspraken die in voorliggend document gedaan worden inzake de aanwezigheid van de resten van de oude stadsmuur, zijn gebaseerd op waarnemingen van derden.

Stedenbouwkundige context en bouwgeschiedenis in hoofdlijnen
Het gedeelte van de Geldersekade dat het onderwerp is van voorliggende beschrijving betreft de westelijke kademuur. Deze bevindt zich in het oostelijk deel van het middeleeuwse stadscentrum, tussen de Waag op de Nieuwmarkt – de voormalige St. Anthonispoort – en de Schreierstoren aan het IJ.

In de jaren tachtig van de vijftiende eeuw werd langs de Geldersekade, de Kloveniersburgwal en het Singel een vijf tot zes meter hoge bakstenen stadsmuur met waltorens opgetrokken, gefundeerd op een houten roosterwerk op palen. Na 1545 maakten de drie waltorens langs de Geldersekade, tussen de Schreierstoren en de St. Anthonispoort, plaats voor een rondeel naar plannen van de Italiaanse militaire ingenieur Allessandro Pasqualini. Het onderste gedeelte van het rondeel, de St. Nicolaastoren, werd overeenkomstig de stadsmuur met zandsteenblokken uitgevoerd om bestand te zijn tegen het zoute water van het IJ.
In de periode 1550-1551 werd de stadsmuur aan de Geldersekade vernieuwd waarbij waarschijnlijk op de vijftiende-eeuwse fundering (houtwerk en mogelijk gedeelte muurwerk) werd gebouwd. Het tracé van de gracht en de stadsmuur werden hierbij rechtgetrokken. Het nieuwe opgaande werk, waarbij ook voor de onderste lagen zandsteen werd toegepast, werd vermoedelijk circa 50 cm teruggeplaatst ten opzichte van de rand van de vijftiende-eeuwse funderingsvoet. Het (vermoedelijk) laatste restant van de stadsmuur boven de waterlijn is thans in een kruipruimte/kelder bij de Schreierstoren zichtbaar.
Toen in 1585, de periode van de Eerste Uitleg, het gebied van de Lastage werd voorzien van vestingwerken en de Geldersekade binnen de muren van de stad kwam te liggen, verloor de oude verdedigingsmuur zijn oorspronkelijke functie. In de periode tussen 1601 en 1603 werd de overbodig geworden stadsmuur aan de Geldersekade tot aan het maaiveld gesloopt. Het resterende gedeelte van het rondeel diende vanaf dat moment als basement van het brughoofd voor de Bantammerbrug, en is als contour thans nog duidelijk herkenbaar.
In de zeventiende, achttiende en negentiende eeuw zal de kademuren regelmatig zijn gerepareerd, zoals

onder meer opgemaakt kan worden uit de verschillende soorten dekzerken van zandsteen, hardsteen en graniet. In hoeverre toen werd voortgebouwd op reeds bestaand werk valt niet met zekerheid te zeggen. In 1894 werden slechte delen in het muurwerk weggebroken en ingeboet. Op een foto uit omstreeks 1939 is te zien dat het muurwerk van een gedeelte links van de Schreierstoren is vernieuwd. Mogelijk dat het continue verzakken van de toren hiermee verband houdt.
In 1958 werd de kademuur hersteld waarbij de afkomende zandsteenblokken in het opgaande werk werden hergebruikt. De werkzaamheden lijken te hebben bestaan uit het gedeeltelijk wegbreken van het metselwerk boven de waterlijn en het aanbrengen van een nieuwe, steensdikke bakstenen muur met beton daarachter. De bestaande fundering van de stadsmuur bleef daarentegen wel gehandhaafd. In 1996 werden delen van het muurwerk hersteld/vernieuwd.

Waarnemingen
De kademuur is boven de waterlijn in schoonmetselwerk opgetrokken, met machinaal vervaardigde baksteen in kruisverband en platvol voegwerk. In het muurwerk zijn ladder trappen, haalkommen, wrijfstijlen en op het niveau van de waterlijn een drenkelingengreep bestaande uit grijpstenen opgenomen of bevestigd. Op enkele plekken is het voegwerk of het muurwerk hersteld. Laatste met name nabij de aansluiting op het brughoofd. Verder wordt het beeld van de kade bepaald door bomen en straatmeubilair in de vorm historiserend vormgegeven lantaarnpalen, fietsenrekken, parkeerdrempels, boomnietjes en een representatief hekwerk ter hoogte van huisnummer 8.
Die delen die in 1958 zijn hersteld, zijn te herkennen aan de hergebruikte zandsteenblokken die in het metselwerk zijn opgenomen.
De gehele kademuur wordt afgesloten met dekplaten (zandsteen, hardsteen, basalt en beton) waarin verschillende typen te herkennen zijn. Voor alle delen geldt dat er sprake is van visbekverbindingen en diverse dichtgezette gaten van verwijderde kadehekjes.

Het muurwerk uit 1958
In de kademuur die zich uitstrekt tussen de Nieuwmarkt en de Schreierstoren (officieel aangeduid als rak GDK0101 (ter hoogte van Geldersekade 2-80) en rak GDK0201 (ter hoogte van Geldersekade 84 t/m 128)) bevinden zich twee, relatief forse gedeelten waarvan aangenomen kan worden dat onder de waterlijn de resten van de oude stadsmuur schuilgaan. Dit zijn de delen waaraan in 1958 herstellingen hebben plaatsgevonden. Dat wil zeggen, tot op funderingsniveau. Bij een visuele inspectie van de kademuur in 2021, uitgevoerd door duikers, kon worden vastgesteld dat een oude funderingsvoet van stadsmuur zich circa 50 cm in het water van de Geldersekade uitstrekte (zie Figuur 14, links). Voor de overige delen lijkt op te gaan dat deze in 1996 geheel zijn vernieuwd,

Kort samengevat: het onderste deel van de zestiende-eeuwse stadsmuur en mogelijk ook de vijftiende-eeuwse fundering bevindt zich vermoedelijk nog:
- tussen Geldersekade 14 t/m de Bantammerbrug;
- tussen Geldersekade 92 t/m 114;
- het metselwerk van de kademuur dat aansluit op de Bantammerbrug is wel deels vernieuwd (in elk geval de bovenste gedeelten). Vermoedelijk is de funderingsvoet hier nog wel aanwezig.

Waarnemingen bij de werkzaamheden in 1996
In 1996 werd de kademuur gedeeltelijk vernieuwd waarbij de funderingsresten van de oude stadsmuur werden verwijderd.

- Ter hoogte van Geldersekade 14 kwam een gedeelte van een gemetselde boog in het zicht: mogelijk (het restant van) een overkluisde waterlozing door de stadsmuur. Een identieke boog werd aangetroffen ter hoogte van huisnummer 20.
- Onder het weggedeelte van de Geldersekade bij de huisnummers 20-24 werd eveneens een restant van de stadsmuur gevonden. Het betrof een zware muur met een dikte van 2 meter, opgetrokken in rode baksteen: 20,5 x 10 x 4,5 cm.
- Nabij de huisnummers 86-88 werd een gedeelte van de stadsmuur aangetroffen, namelijk funderingshouten en muurwerk. De rode baksteen waarmee het metselwerk was uitgevoerd had het

formaat van 20 x 9,6 x 4,5/4,8 cm. Het funderingshout werd in 1996, net als het opgaand muurwerk, verwijderd.
- Ter hoogte van Geldersekade 86-88 – nabij de Stormsteeg – werd zwaar muurwerk, funderingsresten en heipalen aangetroffen. De funderingsresten betrof een eikenhouten roosterconstructie, waarvoor scheepshout secundair gebruikt was. Voor het langshout waren eikenhouten kielbalken en scheepsspanten toegepast. De dwarskespen waren met zwaluwstaartvormige inkepingen uitgevoerd.
- Ter hoogte van huisnummer 90 trof men de fundering aan: enige eikenhouten, behakte gordingen van de roosterfundering van de stadsmuur werden verwijderd. In het tracé Geldersekade 92-Bantammerbrug werd onder de bestaande kademuur 'oude palenrijen door gehele bouwput' aangetroffen. De palen varieerden in lengte van 5,0-8,0 m. Palenrijen die gerelateerd konden worden aan de fundering van de eerste versie van de stadsmuur werden niet aangetroffen.

Cultuurhistorische context
Het water dat wij nu kennen als de Gelderskade werd bij de stadsuitbreiding van 1425 gegraven en stond aanvankelijk in open verbinding met het brakke IJ. Net als bij de toen al reeds bestaande gracht die de stad omsloot werd de kade aan de waterzijde voorzien van een houten palissade. In de jaren tachtig van de vijftiende eeuw maakten de palissades die de stad omsloten en beschermden plaats voor een stenen stadsmuur. Deze werd vijf tot zes meter hoog opgetrokken en met enkele waltorens uitgevoerd. De nieuwe muur verbond de al eerder in steen opgetrokken stadspoorten. Deze ingrijpende, en kostbare, vernieuwing hield verband met het bezoek van Keizer Maximiliaan aan de stad in 1481. Op de oudst bekende vogelvluchtkaarten van de stad uit 1538 en 1544 en het vogelvluchtgezicht dat in de periode 1547-1550 door Anthonis van den Wijngaerde werd gemaakt is deze stadsmuur zichtbaar. De muur vertoonde een knik vanaf de Geldersekade en sloot vandaar loodrecht aan op de stadspoort.
Aan de zijde van de Geldersekade werden in 1542 delen muurwerk uitgebroken 'omme groff gescut te leggen'. Na 1545 maakten de drie torens langs de Geldersekade plaats voor een rondeel naar plannen van de Italiaanse militaire ingenieur Allessandro Pasqualini. Het onderste gedeelte van het rondeel, de St. Nicolaastoren, werd met zandsteenblokken uitgevoerd vanwege het zoute water van het IJ.
In de periode 1550-1551 lijkt de stadsmuur aan de Geldersekade grotendeels te zijn vernieuwd. Na de aanleg van een dam werd in 1550 de 'muer totter gront toe' afgebroken waarna in 1551 '[…] een nijewe fondament ende eene nijewe muere van de gront op […]' werd gemaakt. Het tracé van de gracht en de stadsmuur werd hierbij rechtgetrokken. Deze nieuwe muur liep nu in een rechte lijn door van de Geldersekade tot aan de St. Anthonispoort waar deze schuin op aansloot. Deze situatie is te zien op de stadsplattegrond van Jacob van Deventer uit omstreeks 1560. Net als bij het rondeel werden de onderste lagen van de stadsmuur in zandsteen uitgevoerd. Het deel van de stadsmuur dat aansloot op de Schreierstoren liep schade op door het verzakken van de toren, een euvel waarmee men al bij de eerste fase (1488-1499) mee te kampen had. Op een historische foto uit omstreeks 1915 is dit deel van de stadsmuur, inmiddels verlaagd tot kademuur, goed zichtbaar.
Toen in 1585, de periode van de Eerste Uitleg, het gebied van de Lastage werd voorzien van vestingwerken en de Geldersekade binnen de muren van de stad kwam te liggen, verloor de oude verdedigingsmuur zijn oorspronkelijke functie. In de periode tussen 1601 en 1603 werd de overbodig geworden stadsmuur aan de Geldersekade tot aan het maaiveld gesloopt. Het resterende gedeelte van het rondeel diende vanaf dat moment als basement van het brughoofd voor de Bantammerbrug.
Het tracé van de stadmuur werd een kade en het is in die periode dat het water de naam 'Geldersekade' krijgt. Voor de bebouwing aan de Geldersekade werd een nieuwe rooilijn vastgesteld en mochten de huizen richting de kade worden verlengd. Aan weerszijden van de voormalige St. Anthonispoort, herbestemd tot waag, werden de aangrenzende delen van de Geldersekade en de Kloveniersburgwal gedempt en in gebruik genomen als marktplein: de Nieuwmarkt. Sindsdien staat het water van de Kloveniersburgwal en de Geldersekade middels een overkluisde watergang met elkaar in verbinding.
Geschiedschrijver Commelin beschreef de situatie als volgt in 1694: 'Voorts ziet men noch, aan de Bantammer-brug, een voet van een Muur-toren, dat geen van de minste schijnt geweest te zijn, deze is van Kareel steen, daar van (soo men zeyt) het onderste der Stadt muuren en tooren gebouwt was'.

Op de oudste historische foto's, daterend uit de late negentiende eeuw, oogt de kademuur – die dan op hoofdlijnen nog uit de zestiende eeuw zal hebben gedateerd – als een lappendeken van grote blokken natuursteen en metselwerk. In de kademuur waren verschillende riooluitlaten opgenomen, het merendeel had een geringe hoogte en was rechtgesloten, maar er waren ook hogere uitlaten die met een segmentboog waren afgesloten. Grote, vrij dikke natuurstenen platen ter hoogte van de bestrating, dekten de muur af. In 1894 werd een bestek opgesteld voor het 'Herstellen van den steenen walmuur langs de westzijde van de Geldersekade'. De werkzaamheden bestonden uit het wegbreken en inboeten van de slechte delen. Jongere foto's, uit de jaren 1930 tot 1958, maken duidelijk dat de muur in slechte staat was geraakt. Er was sprake van ernstig uitgespoelde voegen, waarin muurplanten groeiden. Ook zijn er verscheidene grote en kleine reparaties te zien. Op een foto uit omstreeks 1939 is het muurwerk van het gedeelte links van de Schreierstoren vernieuwd. Het (vermoedelijk) laatste restant is een kruipruimte/kelder bij de Schreierstoren zichtbaar.
In 1958 werd de kademuur hersteld waarbij de afkomende zandsteenblokken werden hergebruikt. De werkzaamheden lijken te hebben bestaan uit het gedeeltelijk wegbreken van het metselwerk boven de waterlijn en het aanbrengen van een nieuwe, steensdikke bakstenen muur met beton daarachter. De bestaande fundering onder de waterlijn bleef daarentegen wel gehandhaafd.

Conclusie / concept registeromschrijving
Op basis van het historisch onderzoek en de waarnemingen uit 1958, 1996, 2017 en 2021 is het aannemelijk dat resten van de oude (zestiende-eeuwse / mogelijk nog vijftiende-eeuwse) stadsmuur bij twee grote stukken kademuur GDK0101 (ter hoogte van Geldersekade 2-80) en GDK0201 (ter hoogte van Geldersekade 84 t/m 128) onder de waterlijn behouden zijn gebleven. Ook zijn, bij herstelwerkzaamheden in 1958, blokken zandsteen van diezelfde oude stadsmuur in het nieuwe muurwerk hergebruikt. De kademuur is vanwege de aanwezigheid van deze delen van de oude stadsmuur van zeer hoge *cultuurhistorische waarde* en is zeldzaam voor zover het gedeelte onder het wateroppervlakte betreft. In Amsterdam is heel weinig van de oude stadsmuur bewaard gebleven.

Daarnaast is de kademuur, in samenhang met de Schreierstoren en het bruggenhoofd van de Bantammerbrug, van *hoge cultuurhistorische waarde* als materiele getuigenis van de ontwikkeling van de stadsverdediging / verdedigingswerken van de stad Amsterdam. De stadsmuur uit de jaren 1480 was al snel achterhaald, en de zestiende-eeuwse vernieuwing van het tracé ter hoogte van de Geldersekade getuigt daar nog van. Veranderde inzichten met betrekking tot de vestingbouw zijn nog te zien aan Schreierstoren (oud) versus het rondeel (nieuw) ter plaatse van de latere Bantammerbrug waarvan de contour van het zestiende-eeuwse rondeel nog in het brughoofd te herkennen is.
Er is derhalve sprake van *ensemblewaarde* met de Waag (de voormalige St. Anthonispoort), de Schreierstoren en het westelijk brughoofd van de Bantammerbrug.
Verder houden de ontwikkelingen van de Geldersekade verband met de stadsuitbreiding van 1585, toen dit deel van de stadsgracht – onderdeel van het verdedigingswerk – binnen de nieuwe uitleg kwam te liggen, de stadsmuur haar functie verloor en werd gereduceerd tot kademuur.

De kademuur heeft een hoge *stedenbouwkundige waarde* aangezien de ontstaansgeschiedenis van de Geldersekade en de kademuur onlosmakelijk zijn verbonden met de stedenbouwkundige ontwikkeling van Amsterdam en de ontwikkeling van het karakteristieke grachtenpatroon. Daarbij vormt de kademuur een tastbare begrenzing van het middeleeuwse deel van het historisch centrum. Vanuit stedenbouwkundig oogpunt is tevens van belang dat de kademuur de Waag (de voormalige St. Anthonispoort) en de Schreierstoren , twee voormalige verdedigingswerken, met elkaar verbindt met – binnen die lijn – het gesloopte rondeel dat als contour nog zichtbaar is als basement van de Bantammerbrug.

Voor de kademuur geldt een *hoge bouwhistorische en archeologische verwachting* voor waar het vermoedelijk onder de waterlijn nog aanwezige oudere muurwerk en fundering betreft. De toepassing van zandsteen herinnert hierbij aan de periode toen dit gedeelte van de gracht nog in directe verbinding stond met het zoute water van het IJ. Het zandsteen werd namelijk toegepast omdat dit beter tegen zoutinwerking bestand is dan baksteen.

Over de *herkenbaarheid* kan gezegd worden dat de waarde op dit punt hoofdzakelijk gelegen is in het beeldbepalende karakter van de kademuur. Door de twee grootschalige herstelfasen en de meer ad hoc uitgevoerde herstellingen sprake is van een herkenbaar historisch gegroeid, wat rommelig beeld. Een beeld dat karakteristiek genoemd kan worden voor kademuren maar door de grootschalige vernieuwingen een steeds minder voorkomend beeld aan het worden is.
Voor wat betreft een waarde vanuit *gaafheid* kan eigenlijk alleen over het deel boven de waterlijn een uitspraak worden gedaan. Namelijk dat dit gedeelte in de loop der tijd zeer ingrijpend is vernieuwd. Onder de waterlijn is de mate van gaafheid onduidelijk, maar de verwachten is dat de fundering van de oude stadsmuur nog grotendeels aanwezig zullen zijn.

Bronnen en literatuur

BMIDMS-database
Stadsarchief Amsterdam, archief BWT
Stadsarchief Amsterdam, beeldbank

J.E. Abrahamse, 'Van varkenskotten naar stadspaleizen. De sloop van de middeleeuwse stadsmuur en zijn ruimtelijke effecten', in: *Amstelodamum 99-1*, Amsterdam 2012, 3-11.
A. Bakker, *Historisch bodemonderzoek Geldersekade 86-126, kenmerk 33056-GDK0201-HO*, Amsterdam 2020.
J. Gawronski en R. Jayasena, *De Waag op de Nieuwmarkt. De Anthoniespoort en de stadsmuur, Amsterdamse Archeologische Rapporten 45*, Amsterdam 2010.
D.S.A. Hamers, *Houtmonstername en visuele inspectie fundering Geldersekade: GDK0101. Contractnummer AI 2019-0123. Perceel 2*, Vianen 2021.
R. Jayasena, *Graaf en modderwerk. Een archeologische stadsgeschiedenis van Amsterdam*, Utrecht 2021.
W. Krook, *Notities Geldersekade (GEL)*,ongepubliceerde notities en waarnemingen, Monumenten en Archeologie Amsterdam, 1996.
B.S. van der Meer, *Duikinspectie Geldersekade*, Vianen 2017.

G. van Tussenbroek, 'De Schreierstoren van binnen en van buiten', in: *Bulletin KNOB 106 4-5*, Amsterdam 2007, 201-214.
L.C. Schade van Westrum, 'Middeleeuwen dragen steentje bij aan nieuwe Geldersekade', in: *Algemeen Handelsblad, 19 augustus 1958*, 2.
G. van Tussenbroek, *De houten eeuw van Amsterdam*, Amsterdam 2023.

CONCEPT

Beeldmateriaal

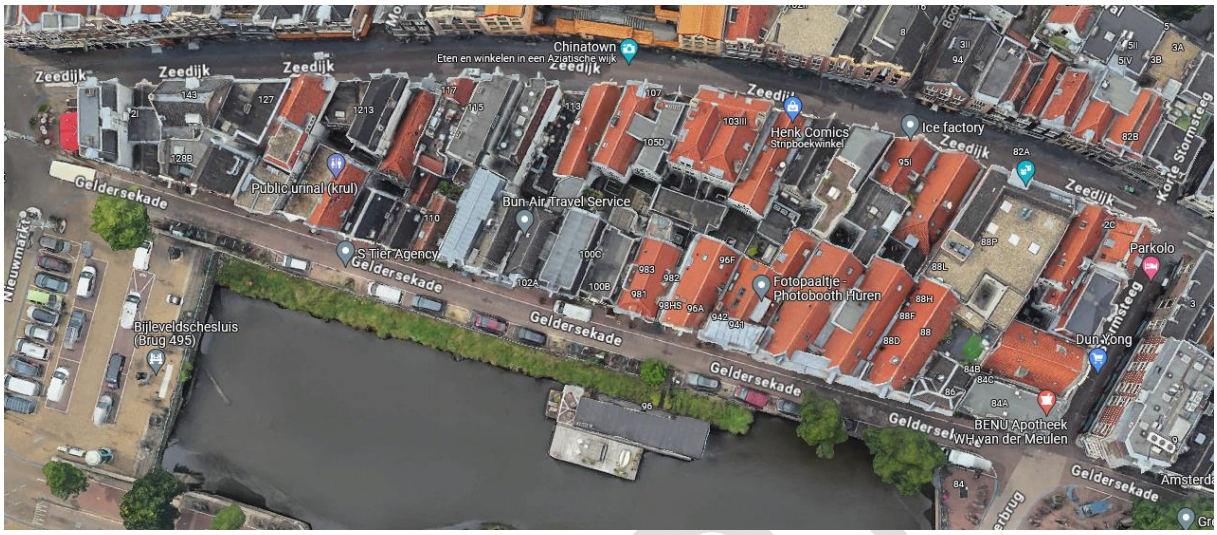

Figuur 1: Het tracé van de kademuur (GDK0201) tussen de Nieuwmarkt (links) en de Bantammerbrug. Het noorden is rechts. (Bron: Google Maps)

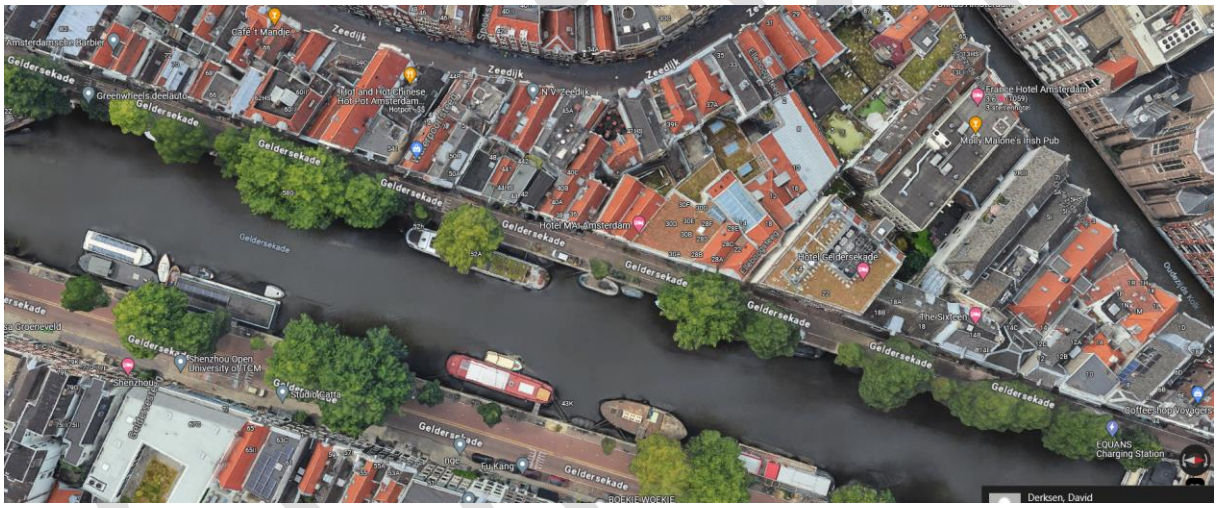

Figuur 2: Het tracé van de kademuur (GDK0101) tussen de Bantammerbrug (links) en de Scheierstoren. Het noorden is rechts. (Bron: Google Maps)

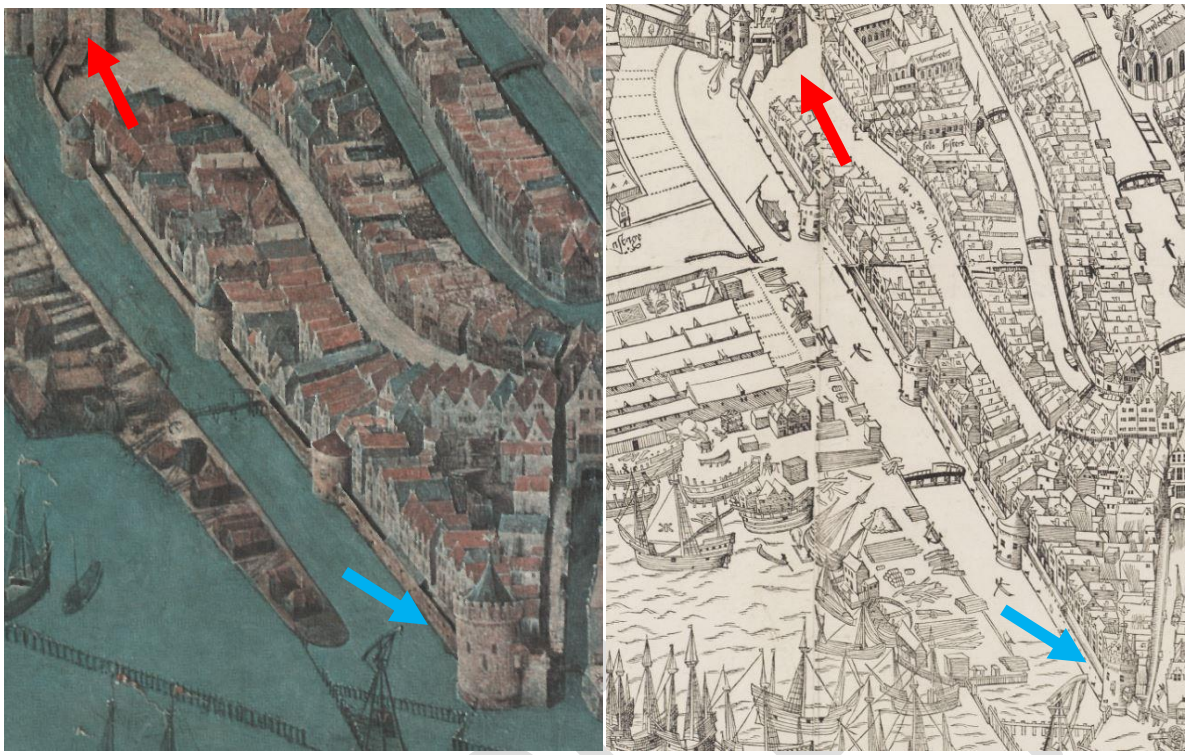

Figuur 3: Uitsneden uit het schilderij door Cornelis Anthonisz (1538) en de houtsnede (1544) met daarop duidelijk zichtbaar de stadsmuur met waltorens. De rode pijl makeert de St. Anthonispoort, de blauwe pijl de Schreierstoren. Het noorden is onder. (SAA, beeldbank).

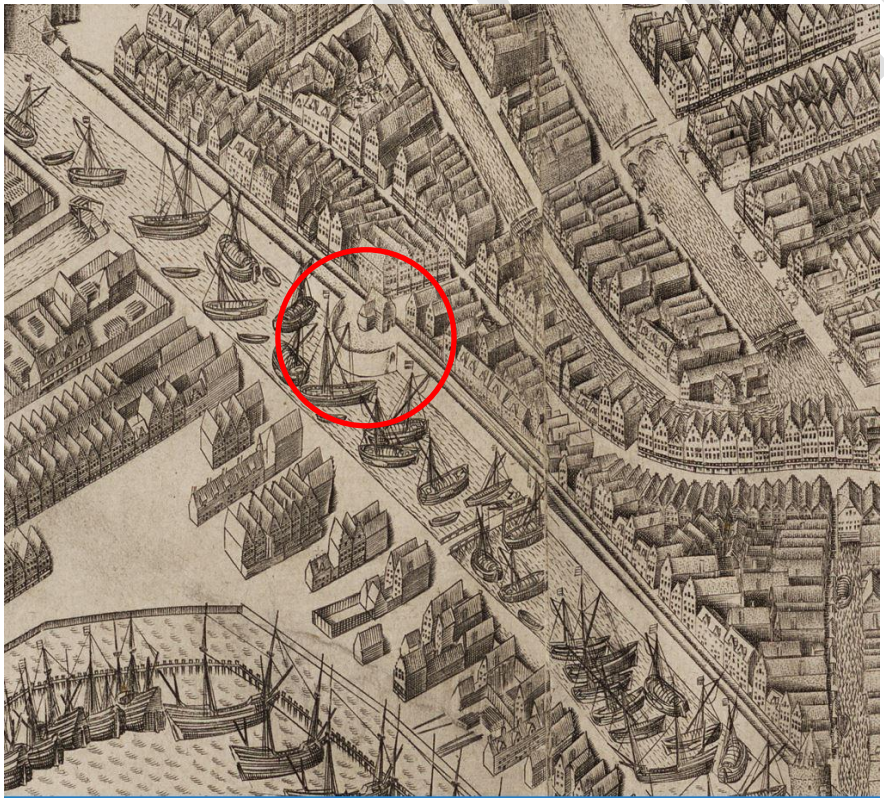

Figuur 4: Uitsnede uit de stadskaart door Pieter Bast (1597) met de stadsmuur zoals deze na 1545 tot stand kwam. Zonder torens, maar wel met een rondeel, de St. Nicolaastoren. Het noorden is onder. (SAA, beeldbank).

Figuur 5: Uitsnede uit de stadskaart door Balthasar Florisz van Berckenrode (1625). De voormalige verdedigingsgracht is binnen de stadsmuur komen te liggen, de oude stadmuur is tot op maaiveldniveau gesloopt. Het restant van het rondeel is gebruikt als landhoofd voor de Bantammerbrug. De St. Anthonispoort is herbestemd tot Waag, de Schreierstoren is nog duidelijk zichtbaar. Het noorden is onder. (SAA, beeldbank).

CONCEPT

Figuur 6: Uitsnede van een foto daterend omstreeks 1910. Te zien is dat de kademuur nabij de Schreierstoren nog bestaat uit de zandsteenblokken van de oude stadsmuur. (SAA, afbeeldingsnummer: OSIMo0002003610)

Figuur 7: Uitsnede van een foto daterend omstreeks 1910. Te zien is dat de kademuur nabij de Schreierstoren nog bestaat uit de zandsteenblokken van de oude stadsmuur. (SAA)

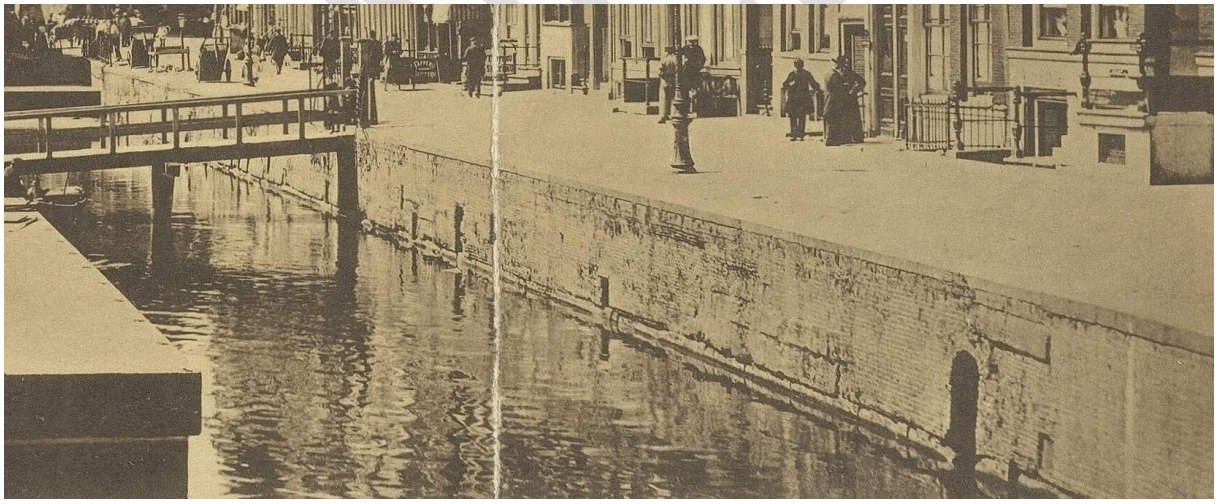

Figuur 8: Uitsnede van een foto daterend omstreeks 1870. Te zien is dat de kademuur een lappendeken is van herstelwerk en voorzien is van diverse riooluitlaten. (SAA, afbeeldingsnummer: ANWU01795000002)

Figuur 9: Uitsnede van een foto daterend 1950. De kademuur heeft een zeer slechte bouwtechnische staat. De zandsteenblokken zijn de restanten van de oude stadsmuur, het metselwerk betreft herstelwerk. (SAA, afbeeldingsnummer: AANA04269000001l).

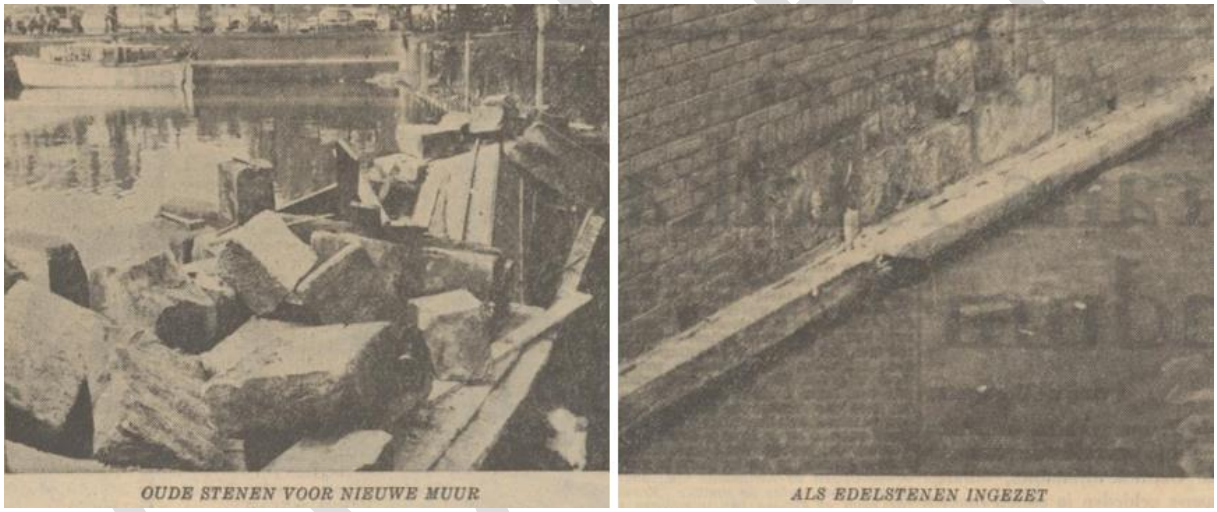

Figuur 10: Foto's uit het krantenbericht van 19 augustus 1958 waarop zichtbaar is dat de 'oude steenen voor de nieuwe muur' 'als edelstenen [worden] ingezet'. (Algemeen Handelsblad, 19 augustus 1958)

Figuur 11: De kademuur in 1960, na het herstel in 1958 waarbij de natuurstenen blokken van de stadsmuur uit 1550-1551 werden hergebruikt. Onder de waterlijn gaan de resten van de laatmiddeleeuwse stadsmuur schuil. (SAA, afbeeldingsnummer: BMAB00020000060_005).

Figuur 12: Het tracé van de kademuur (GDK0201) tussen de Nieuwmarkt (links) en de Bantammerbrug. In rood de delen uit 1958 waar onder de waterlijn de resten van de oude stadsmuur schuilgaan. (Bron: Google Maps, bewerking MenA)

Figuur 13: Het tracé van de kademuur (GDK0101) tussen de Bantammerbrug (links) en de Scheierstoren. In rood de delen uit 1958 waar onder de waterlijn de resten van de oude stadsmuur schuilgaan. (Bron: Google Maps, bewerking MenA)

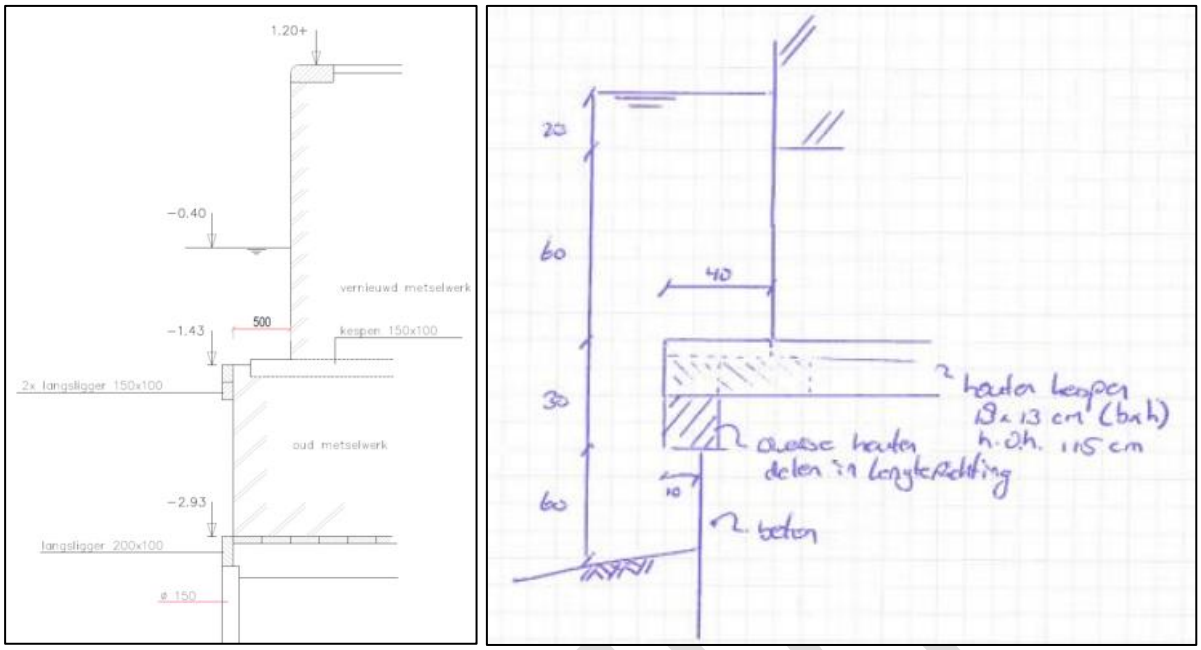

Figuur 14: Schetsopmetingen die zijn gemaakt tijdens de duikinspecties. Links de doorsnede van de kademuur in GDK0101, rechts de doorsnede in GDK0201. Het 'beton' in de tekening rechts is waarschijnlijk zandsteen. (Bron: Hamers 2021 en Van der Meer 2017)

Figuur 15: Opnames gemaakt in 1996 tijdens de kademuur vernieuwing ter hoogte van Geldersekade 86-88 waarop onder de te vervangen kademuur (bestaande uit een klamplaag van baksteen met achterliggend beton) restanten van de stadsmuur zichtbaar zijn. (MenA)

Figuur 16: Een aantal van de 'palen' of slieten die bij de werkzaamheden in 1996 uit het funderingsrooster van de stadsmuur zijn getrokken. (MenA)

Figuur 17: Impressie van met muurwerk uit 1996 ter hoogte van Geldersekade 92. (MenA)

CONCEPT

Figuur 18: Impressie van het muurwerk uit 1958 (met zandsteenblokken) ter hoogte van Geldersekade 18. Onder de waterlijn gaan de resten van de oude stadsmuur schuil. (MenA)

Figuur 19: Impressie van het muurwerk uit 1958 (met zandsteenblokken) ter hoogte van Geldersekade 14. Onder de waterlijn gaan de resten van de oude stadsmuur schuil. (MenA)

Figuur 20: Het muurwerk nabij de Nieuwmarkt, dat thans schuilgaat achter damwanden, op een afbeelding van Google Maps uit 2017. Onder de waterlijn gaan de resten van de oude stadsmuur schuil. (MenA) (Bron: Google Maps)